

MEZINÁRODNÍ SEMINÁŘ PRO CHARITNÍ MANAGEMENT RETBACH 13. - 15. 5. 2019

Dr. Notker WOLF OSB, opat primas emeritus
Je Charita stará, mladá nebo věčná?
A jaké výzvy z toho vyplývají pro charitní management?

1. Věčná Charita?

Začněme u posledního: Je Charita věčná? Pokud máme na mysli církevní instituci, pak je Charita asi natolik věčná jako například klášter. Nic na tomto světě nedisponuje hodnotou věčnosti. Pokud by ovšem stát převzal veškeré úkoly Charity, což by samozřejmě v ideálním případě bylo více než vítáno, pak by Charita najednou svoje úkoly splnila a může si položit otázku, zda zavřít svoje brány, nebo vyčkat jiných výzev. V 19. století se tak například především řeholní řády věnovaly péči o nemocné a o vzdělávání mladých lidí, protože stát tyto oblasti neměl příliš na zřeteli. Dnes se situace změnila a je to právě stát, který se ve velké většině zabývá péčí o nemocné a vzděláním, přičemž není vyloučeno, že i nadále existují řeholní nemocnice a školy. Tyto oblasti už ale nemohou být hlavním úkolem řeholních společenství. Dnes mohou lidé vykonávat povolání lékaře, zdravotní sestry, nebo učitele, a to aniž by vstoupili do nějakého řádu. I toto je jeden z důvodů pro nedostatek dorostu u aktivních řeholních společenství. Očekává se tak od nich, aby své charisma využili jinde, a to už není tak lehké. Vyžaduje to změnu smýšlení. Přesněji řečeno proces změny smýšlení. Aktivní řád není v první řadě žádný spolek, který by byl založen jen na provozování určité aktivity. Vyrůstaje z duchovního impulsu chce uskutečnit určité křesťanské svědectví, nezbytné v daném čase.

2. Duchovní základ (báze) Charity

Nakolik ani Charita není spolek a nakolik není ani tím samým, co jsou odbory, ale chce prakticky dosvědčovat nezlomnou lásku Boží k nám lidem, provází charitativní činnost Církve, a to tak dlouho, jak bude Církev existovat. Je to pokračování spásného díla Božího ve veškerém čase a ve veškerém prostoru. Bůh se stal člověkem, sám chudý, sám opovrhovaný a ukřižovaný. A to vše učinil proto, aby se ve své Lásce přiblížil nám lidem a vyzdvihl nás z hlubin našich hříchů. Ježíš

nám dal příklad této lásky proto, abychom i my jednali, jako jednal on, abychom sloužili lidem jako on, právě těm nejchudším a těm, jež nikdo neuznává. „Cokoli jste učinili jednomu z mých nejmenších bratří, mně jste učinili“. Ježíš léčil nemocné, jedl s hříšníky, ale hlavně a především se sám stal slabým a „malomocným“, byl poplíván a bičován a nakonec zabit na kříži. Vzal na sebe hříchy světa, aby nás od nich osvobodil a daroval nám nový život. Toto zůstává nepochopitelným tajemstvím lásky Boží k nám lidem. Jeden buddhista mi jednou řekl, že by nemohl přijmout Boha, který zemřel na kříži. Máme před sebou (srov. Fil 2, 5-11) sebevyprázdnění (doslova „sebeznějšnění“, „Selbstentäußerung“, pojem G. W. F. Hegela), jež nemáme pouze napodobovat, nýbrž s nímž se máme stát jedním. „Kdo chce svůj život zachránit, ztratí ho, kdo však svůj život pro Mne ztratí, nelezne ho.“ Nevydal svůj život pouze za přátele (srov. Jan 15, 13), ale dokonce i za nepřátele. Ještě z kříže se za svoje nepřátele modlil. Pokud jej chceme následovat, pak zde musíme být pro všechny, i pro naše nepřátele, modlit se za ně a činit jim dobré (srov. dle Mt 5, 43n.). „Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás“ (Jan 15, 12) říká svým učedníkům a tento požadavek platí i pro nás. Položit svůj život za lidi, jako to udělal on, to musí být hlubková dimenze našeho působení v Charitě. Samozřejmě však musíme pečovat o nás samotné, abychom mohli vůbec vykonávat naši službu. Musíme mít na zřeteli také spravedlnost. Svatý Benedikt však ve své Řeholi píše, že milosrdenství musí mít pro opata přednost před spravedlností. Žádá se od nás velké srdce, srdce, jež překoná pouhou starost o sebe sama. „Podle míry, kterou měříte, vám bude naměřeno“ (Mt 7,2). Boha v milosrdenství a velkomyslnosti nikdo a nic nepřekoná. Vyžaduje se tak po nás velkomyslnost a Boží srdce, jeho láska k lidem, musí být naším měřítkem. Pokud se na člověka podíváme Božíma očima, poznáme, kde spočívá skutečná lidská bída. Často to není pouze vnější chudoba, jež potlačuje lidskou důstojnost, ale duševní bída, smutek a zoufalství. Tím se nám otvírá velké pole naší budoucí působnosti. Mám na mysli pastorační (péči o duši) po telefonu. Je pro nás podstatná, protože mnoho lidí dnes tolik lidí poklesá na duchu, jsou osamělí a zoufalí. S ohledem na pomoc je třeba fantazie jak ze strany jednotlivých pracovníků, ale i managementu. Vlastně nemáme naspěch, ale musíme mít stále doširoka otevřené oči. Musíme mít otevřené oči a modlit se, abychom rozpoznali a našli ty správné cesty. Duch Boží nás sám povede, jako vedl kdysi sv. Vincenta z Pauly nebo Matku Terezu. Nemůžeme odstranit veškerou bídu světa, ale tam kde jsme, se můžeme státi nositeli naděje a činit dobro. Vlastní výzva pro management Charity nespočívá v nových metodách či pravidlech, ale dal nám ji sám Ježíš Kristus.

3. Ochota se změnit

Každá organizace však musí znovu kriticky reflektovat své struktury. Musí si položit otázku, zda jsou schopny dosáhnout cílů, jež jsou dnes vyžadovány. Jednou z velkých všudypřítomných výzev dneška je digitalizace. Využití umělé inteligence změní mnohé. Využití robotů v oblasti péče se nabízí jako alternativa k vyřešení personálního nedostatku. Roboti se mohou postarat o to, aby pacienti pravidelně brali léky, roboti mohou vykonávat jednoduché práce jako například úklid pokojů. Starý člověk ovšem, pacient, člověk zoufalý – ti všichni potřebují něco víc. Potřebují člověka, který jim naslouchá, který má soucit s jejich trápením. Robot takovou citlivost nikdy nebude mít. Nepozná ani, kdy je čas zavolat lékaře nebo rodinné příslušníky. Automatizace otevře ještě nečekané možnosti. Musíme však vzít v potaz, že roboti jsou stroje a stroji zůstanou. I když jde o stroje schopné se samy učit. Mohou převzít dost naší práce, ale právě péče a léčba vyžadují mezilidskou interakci.

Myslím také na lidi, kteří jsou klienty „Nádražní misie“ („Bahnhofsmission“). Potřebují místo k spánku, ošacení a čerstvou koupel, mnoho z nich také práci. Lze toto všechno řešit přes počítač? Možná najdeme algoritmus, který nám zpracuje seznam a odpovědi klientů. Přesto však potřebuje člověk hledající pomoc druhého člověka, který mu naslouchá, pochopí ho, potěší a někdy usměrní. Robot může převzít mnoho našich úkolů, ale není schopen vyjádřit lidskou náklonnost. Co však počítačové programy dokážou, je zjednodušení pracovních postupů a ukládání dat. Tam Vám mohou pomoci. Je podstatně rychlejší vyhledat data na počítači, než je hledat ve velkých složkách. Pomysleme také na statistická vyhodnocování. Jsem přesvědčen o tom, že mladí lidé najdou řadu dalších možností, jak redukovat nápor práce a jak budeme moci být o to více svobodni pro druhé. Nesmíme samozřejmě propadnout počítačovým hrám a považovat programy za důležitější než člověka, který stojí před námi.

Existuje samozřejmě i jiné nebezpečí, a to že budeme setrvávat v zaběhaných pořádcích, namísto abychom hledali nové možnosti. Mladí lidé jsou v tomto ohledu rychlejší, schopnější a aktivnější. Starší lidé často sní rádi o klidnějších časech. Nechápu mnohdy, že konečně nyní, kdy něco dosáhli, by měli patřit do příslovečného „starého železa“? Musíme být ochotni ke změně a nebát

se rizik. Být připraveni vydat se na nové cesty pod heslem lépe a rychleji posloužit trpícímu člověku.

4. Společně do budoucnosti

Jak to vypadá s hierarchií v podniku, pokud by šéf někdy poslouchal mladší kolegy? V dnešní době hovoříme rádi o „plochých hierarchiích“, ale pochybuji, zda hierarchie jsou skutečně tak plaché. Hluboko v nás se přec jen skrývá pud po moci a touha po ocenění. Benedikt tento instinktivní princip potírá křesťanskou vírou. Cituje svatého Pavla, podle nějž „Bůh totiž nehledí na to, co kdo je“ (RB 2,20; srov. Řím 2,11, Kol 3,25, Ef 6,8n.). Na tomto místě mi dovoďte citovat o něco více: „Opat nesmí dělat v klášteře rozdíly mezi osobami. 17 Ať nemiluje jednoho více než druhého, ledaže by shledal, že je někdo lepší v dobrých skutcích nebo v poslušnosti. 18 Svobodný nemá mít přednost před tím, kdo přišel jako otrok, není-li pro to nějaký rozumný důvod. 19 Zdá-li se opatovi, že k tomu má spravedlivý důvod, může rozhodnout o pořadí kohokoliv; jinak ať bratři zaujmají svá vlastní místa. 20 Není už přece otrok anebo člověk svobodný, všichni jsme jedno v Kristu a pod jedním Pánem konáme stejnou vojenskou službu: Bůh totiž nehledí na to, co kdo je.“ (RB 2,16-20). Při svých úvahách o církvi se svatý Pavel řídí podle obrazu lidského těla. Všechny údy těla mají své funkce, Pavel mluví o „charismatech“ a musí sloužit společně k blahu celku. Nevím, jak to vypadá u Vás ve Vašich kancelářích, jak probíhá u Vás hierarchické rozdělení práce a jaké rozhodující a výkonné struktury existují. I zde však musí platit Evangelium a jeho princip služby namísto panování. Toto platí jak pro staré, tak pro mladé. Ani mladí nesmí přijít s arogancí a ve smyslu verše: „Hle, tvořím všechno nové.“ Podobně ani starší nesmí překypovat arogancí ve vztahu k mladým a zdůrazňovat, že mladá generace má příliš málo zkušeností. My starší, dejme mladým šanci k uskutečnění nových vlastních zkušeností. I oni si sáhnou na hranice svých možností a schopností. Budou se muset také naučit ustoupit a poslechnout druhé. Vzájemné naslouchání by mělo být principem budoucnosti pro mladé i staré, pokud hledáme cesty a řešení pro budoucnost. Někteří lidé se považují za příslovečné „hvězdy“, za génie, kteří znají všechno na světě. Všichni musíme být skromní. Samozřejmě někteří jsou inteligentnější a rychlejší, někteří reagují dříve než jiní a jsou schopni takřka „číst mezi řádky“. Řešení, jak jít dál, se nejlépe najdou, když spolu mluvíme. Telekonference je pouze zčásti vhodná. Musíme sedět jeden vedle druhého, vzájemně se inspirovat a vzájemně si dodávat odvahy. Právě neverbální faktory sehrávají v konkrétních situacích velkou roli.

Zvědavost je zvláštní vlastností mladých. Tuto vlastnost si udržme po celý náš život. Pak budeme schopni naslouchat. Starší z nás už toho dost zažili a jsou si vědomi relativity věcí tohoto světa. Měli by ukázat také nadhled a nechat mladé, aby ti „přišli na řadu“. Učit se jeden od druhého, to je důležitá devíza. Tyto rady vypadají jednoduše a samozřejmě, ale často jsou potlačovány touhou po moci. Možná potřebujeme také odvalu experimentovat, jež je vlastní spíše mladým lidem. Mnozí starší lidé často pochybují a tak se blokuje nutný vývoj. Mladí jsou častěji než jejich starší generační souputníci připraveni vzít na sebe riziko. I takové iniciativy by měli starší vzít v potaz s laskavostí. Dnes se nám otevírá další možnost. Vzájemně se neumíme od sebe jen v úzkém kroužku. Internet nám nabízí velké možnosti tzv. „networkingu“ („zasíťování“). Můžeme se „zasíťovat“, spojit se. Máme velkou šanci v partnerském propojení české Charity s Charitou Würzburg. Musíte se stále setkávat a to považuji, jak jsem již řekl, za dobré. Networking otevírá mnoho možností, mohou z něj vzejít i synergie. Před námi je sice problém rozdílných jazyků, ale měli bychom o to více usilovat o naučení se jazyka druhého anebo používání společného jazyka, například angličtiny, kterou mnozí známe ze školních lavic. Spolupracujme ještě těsněji a vyměňujme si zkušenosti a hodnoty.

Německá a česká kultura nejsou stejné. Stejná není ani mentalita obou národů, ale přesto je zde mnoho věcí společných. Mám konkrétně na mysli také možnosti jak pomoci potřebným. Jako partneři můžeme společně pozorovat jeden druhého, sledovat možnosti na obou stranách, naslouchat a vzájemně se učit jeden od druhého. Pokud se budeme skutečně jeden od druhého učit, vzájemně se sdílet a možná i něco společně vykonáme, pak budeme jedni druhým dobrými pomocníky, nehledě na hranice mezi našimi národy.

5. Stálá kritická sebereflexe

Čas pokračuje, situace se mění a mnohdy přicházejí výzvy zcela nečekané. Mysleme například na možnou chudobu seniorů a dětskou chudobu. Toto jsou právě výzvy, na něž se musíme připravit. Zvláštní výzvou jsou nesčetní uprchlíci proudící po roce 2015 do Evropy. Evropské země reagují na jejich příchod odlišně, a to i navzdory pravidlům daným EU. Vzpomeňme si na slova Ježíše Krista: „Byl jsem bez domova a přijali jste mne... Cokoli jste učinili jednomu z mých nejmenších bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,40). Tolik Ježíš, který „maličkým“ i jejich pomocníkům dává zaslíbení

Království nebeského. Pomysleme na to, že Ježíš označuje za své „bratry“ a můžeme s klidným svědomím doplnit i „za své sestry“, právě hladové, žíznivé, cizince, bezdomovce, nemocné a zajaté. Toto dává naší pomoci zcela jinou dimenzi. Německá Charita (der Deutsche Caritas-Verband, doslova „Svaz Charit Německa“) disponuje lobby u Spolkové vlády v Berlíně. „Berlínská kancelář Německé Charity udržuje kontakty k poslancům, vládě a politickým stranám,“ tak se můžeme dočíst na internetu. Německá Charita má svou kancelář i v Bruselu a „zapojuje se na evropské úrovni do diskusí k otázkám sociálního sektoru, vzdělávání či zdravotně politickým problémům“ (viz internet). Nakolik toto platí i pro jiné národní Charity, to mi není známo. Každopádně bych toto doporučil Charitám jiných států a nemám na mysli jen spojení s vládami, ale i s jim podřízenými státními a komunálními úřady. Podobně je důležitá i odpovídající diskuse mezi lidmi. Ta je více než důležitá. Mnozí lidé mají strach ze ztráty, především ze ztráty vlastní identity a proto se chovají xenofobně. Xenofobie má své biologické kořeny a proto ji nelze tak snadno vymýtit. Skrývá se za ní ochrana vlastního druhu a úsilí o odvrácení cizího nebezpečí.

Jednoduše řečeno: „Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá,“ nebo jak říkají Angličané: „Birds of the same feather flock together.“ Je to tentýž jazyk, co nás spojuje a tatáž kultura rovněž. Proto je důležité, aby se noví příchozí naučili náš jazyk, abychom jim poskytly jazykové a v širším smyslu také kulturní vzdělávání. Především s ohledem na naši každodenní kulturu a vzájemné chování. Teprve pokud k tomu nebudou ochotni, měli bychom jim dát najevo, že zde pro ně není místo a že by se měli vrátit do svých původních zemí a kultur.

Závěrem

V Charitě musíme zas a znovu reflektovat naše jednání a mít otevřené oči s ohledem na nové výzvy. Musíme být připraveni postavit se nutným změnám čelem. To vše, co jsem zde předestřel, není lehké, ale „evangelium“ není „pohodlné poselství.“ Je to „radostné poselství.“ Není to poselství pohodlnosti, ale poselství radosti.

Přeji Vám všem, abyste také zažili tuto radost, všude tam, kde působíte.

Dr. Notker Wolf OSB
Opat primas emeritus

